Rättsfallssamlingen

FÖRSLAG TILL AVGÖRANDE AV GENERALADVOKAT MICHAL BOBEK
föredraget den 15 november 2018 [1]

Mål C-590/17

Henri Pouvin
Marie Dijoux
mot
Electricité de France (EDF)

(begäran om förhandsavgörande från Cour de cassation (Högsta domstolen, Frankrike))

”Begäran om förhandsavgörande – Direktiv 93/13/EEG – Oskäliga villkor i konsumentavtal som sluts mellan en näringsidkare och en konsument – Begreppet näringsidkare – Begreppet konsument – Låneavtal som har ingåtts mellan en arbetsgivare å ena sidan och en arbetstagare och hans maka å andra sidan för makarnas köp av bostad)

I. Inledning

1. Henri Pouvin och Marie Dijoux ingick ett avtal om hypotekslån med Electricité de France (nedan kallat EDF), Henri Pouvins arbetsgivare. Låneavtalet innehöll en klausul avseende automatiskt upphörande, enligt vilken lånet skulle återbetalas omedelbart om låntagarens anställning i detta bolag upphörde.

2. Sedan Henri Pouvin hade lämnat bolaget väckte EDF talan mot honom för att erhålla återbetalning av lånet. Henri Pouvin och Marie Dijoux invände att klausulen om omedelbart upphörande var oskälig enligt de nationella bestämmelser varigenom rådets direktiv 93/13/EEG av den 5 april 1993 om oskäliga villkor i konsumentavtal [2] hade införlivats med den nationella rätten. Enligt EDF:s uppfattning var direktiv 93/13 emellertid inte tillämpligt, eftersom företaget inte kunde anses som näringsidkare i den mening som avses i direktivet.

3. Vem är ”näringsidkare”? Även om begreppet näringsidkare liksom begreppet konsument har tolkats av EU-domstolen vid ett antal tillfällen, uppkommer i det nu aktuella målet ytterligare en dimension, som inte tidigare har analyserats, av dessa begrepp. Den handlar om huruvida ett företag – vid beviljande av lån (eller för den delen vid tillhandahållande av andra tjänster) till sina anställda, vilka lån inte har samband med företagets huvudsakliga verksamhet – agerar som näringsidkare samt huruvida företagets anställda ska anses vara konsumenter i en sådan situation.

1 Originalspråk: engelska.
2 EGT L 95, 1993, s. 29.

II. Tillämpliga bestämmelser

4. I det tionde skälet i direktiv 93/13 anges följande: ”Konsumenterna kan skyddas bättre genom att enhetliga regler antas i fråga om oskäliga villkor. Dessa regler bör gälla alla avtal som sluts mellan näringsidkare och konsumenter. Detta direktiv skall därför inte göras tillämpligt på bland annat anställningsavtal, avtal om arvsrätt, avtal som gäller familjerättsliga rättigheter samt avtal om upprättande och organisation av bolag.”

5. I artikel 1.1 i direktiv 93/13 föreskrivs följande: ”Syftet med detta direktiv är att närma medlemsstaternas lagar och andra författningar till varandra i fråga om oskäliga villkor i avtal som sluts mellan en näringsidkare och en konsument.”

6. Artikel 2 i direktiv 93/13 innehåller följande definitioner:

”…

b) *konsument*: en fysisk person som i samband med avtal som omfattas av detta direktiv handlar för ändamål som faller utanför hans gärning eller yrke,

c) *näringsidkare*: en fysisk eller juridisk person som i samband med avtal som omfattas av detta direktiv handlar för ändamål som har samband med hans gärning eller yrkesverksamhet, oavsett om den är offentlig eller privat.”

7. I artikel 3.1 i direktivet föreskrivs följande: ”Ett avtalsvillkor som inte har varit föremål för individuell förhandling skall anses vara oskäligt om det i strid med kravet på god sed medför en betydande obalans i parternas rättigheter och skyldigheter enligt avtalet till nackdel för konsumenten.”

III. Faktiska omständigheter, förfarandet och tolkningsfrågorna

8. I april 1995 beviljades Henri Pouvin och hans maka Marie Dijoux (nedan kallade makarna) ett lån av EDF. Henri Pouvin var vid denna tidpunkt anställd vid bolaget. Lånet beviljades för köp av en bostad till makarna. Lånet uppgick till 57 625,73 euro och skulle – jämte ränta om 4,75 procent respektive 8,75 procent – återbetalas genom 240 månatliga avbetalningar under två tioårsperioder. Lånet beviljades enligt en plan för att förenkla förvärv av bostad med stöd av den nationella lagen nr 79–596 av den 13 juli 1979 om information och skydd för låntagare inom bostadssektorn (Loi n° 79–596 du 13 juillet 1979 relative à l’information et à la protection des emprunteurs dans le domaine immobilier).

9. I artikel 7 i låneavtalet föreskrevs att avtalet skulle upphöra automatiskt den dag, då låntagaren oavsett skäl inte längre ingick i EDF:s arbetsstyrka (nedan kallad hävningsklausulen). Om anställningsavtalet upphörde att gälla, skulle låntagaren bli omedelbart återbetalningsskyldig för det lånade beloppet, även om vederbörande hade uppfyllt alla sina förpliktelser enligt avtalet.

10. Den 1 januari 2002 sade Henri Pouvin upp sin anställning vid bolaget. Makarna upphörde då med att betala amorteringarna.

11. Den 5 april 2012 väckte EDF talan mot makarna vid tribunal de grande instance de Saint-Pierre de la Réunion (Förstainstansdomstolen i Saint-Pierre, Réunion, Frankrike). EDF yrkade ersättning med 50 238,37 euro avseende det belopp som återstod att betala, ränta från och med den 1 januari 2002 samt 3 517 euro i straffavgift enligt hävningsklausulen i avtalet.

12. Den domstolen uttalade i dom av den 29 mars 2013 att hävningsklausulen var oskälig och godtog inte EDF:s yrkande om att avtalet skulle förklaras ha upphört automatiskt. Domstolen fann emellertid att låneavtalet ändå hade upphört att gälla, eftersom makarna hade underlåtit att betala amorteringarna.

13. Förstainstansrättens dom av den 29 mars 2013 upphävdes genom dom av den 12 september 2014 av cour d'appel de Saint-Denis de la Réunion (Appellationsdomstolen i Saint-Denis, Réunion, Frankrike) Appellationsdomstolen fann att EDF hade beviljat lånet enbart i sin egenskap av arbetsgivare och inte såsom näringsidkare. Enligt appellationsdomstolens mening var det irrelevant att EDF i sin egenskap av arbetsgivare hade en avdelning som ombesörjde beviljande av lån till anställda. Domstolen fann vidare att hävningsklausulen varken var ogiltig eller oskälig, eftersom den utgjorde en del i ett avtal som innebar sådana fördelar för arbetstagaren att nackdelarna med klausulen uppvägdes av fördelarna. Appellationsdomstolen slog mot bakgrund härav fast att avtalet hade upphört automatiskt från och med den 1 januari 2002. Domstolen förpliktade makarna att till EDF betala dels ett belopp om 50 238,37 euro jämte upplupen ränta med 6 procent per år från och med den 1 januari 2002, efter avdrag för de belopp som tidigare hade erlagts, dels ett belopp om 3 517 euro enligt hävningsklausulen jämte dröjsmålsränta från och med nämnda dag.

14. Makarna överklagade denna dom till Cour de cassation (Högsta domstolen, Frankrike), det vill säga den hänskjutande domstolen. Cour de cassation (Högsta domstolen) gjorde bedömningen att utgången i målet berodde på hur direktiv 93/13 skulle tolkas. Den förklarade målet vilande och ställde följande tolkningsfrågor till EU-domstolen:

”1. Ska artikel 2 i [direktiv 93/13] av den 5 april 1993 om oskäliga villkor i konsumentavtal tolkas så, att ett bolag som EDF handlar i egenskap av näringsidkare när det beviljar en arbetstagare ett hypotekslån som ingår i en plan för att förenkla förvärv av bostad och som bara kan beviljas bolagets arbetstagare?

2. Ska artikel 2 i [direktiv 93/13] tolkas så, att ett bolag som EDF handlar i egenskap av näringsidkare när det beviljar en arbetstagares maka, som är solidariskt betalningsansvarig men inte arbetstagare inom bolaget, ett hypotekslån?

3. Ska artikel 2 i [direktiv 93/13] tolkas så, att en arbetstagare hos ett bolag som EDF handlar i egenskap av konsument när denne beviljas ett sådant lån från bolaget?

4. Ska artikel 2 i [direktiv 93/13] tolkas så, att makan till den arbetstagare, vilken beviljas samma lån men inte i egenskap av arbetstagare i bolaget utan som solidariskt betalningsansvarig, handlar i egenskap av konsument?”

15. Makarna, EDF, den grekiska och den franska regeringen samt Europeiska kommissionen har yttrat sig skriftligen. De har, med undantag för makarna, även yttrat sig muntligen vid förhandling som hölls den 12 september 2018.

IV. Bedömning

16. Cour de Cassation (Högsta domstolen, Frankrike) önskar få klarhet i dels huruvida EDF, genom att i egenskap av arbetsgivare bevilja en arbetstagare och hans maka (som inte är arbetstagare) ett hypotekslån för köp av en bostad som är deras huvudsakliga bostad, ska kategoriseras som näringsidkare, dels huruvida makarna ska kategoriseras som konsumenter i den mening som avses i artikel 2 b och c i direktiv 93/13.

17. Jag kommer att besvara de ställda frågorna genom att analysera begreppen näringsidkare och konsument och mot den bakgrunden klarlägga tillämpningsområdet för direktiv 93/13 (Avsnitt A). Jag kommer därefter att behandla frågorna 1 och 2 tillsammans: Ska EDF anses som näringsidkare under de omständigheter som föreligger i det nu aktuella målet (Avsnitt B)? Slutligen kommer jag att ta upp frågorna 3 och 4: Ska makarna anses vara konsumenter i den mening som avses i direktivet (Avsnitt C)?

A. Begreppen konsument och näringsidkare

18. Det bör inledningsvis understrykas att direktiv 93/13 inte innehåller någon definition av direktivets tillämpningsområde i form av en redogörelse för *vilka slags avtal* som omfattas eller *vilka slags frågor* som avtalen ska avse. Direktivets tillämpningsområde kan i stället utläsas av artikel 1.1 i direktivet. Det ska vara fråga om ”avtal som sluts mellan en näringsidkare och en konsument”. Begreppen näringsidkare och konsument definieras i sin tur i artikel 2 b och c genom en hänvisning till om en person handlar för ändamål som har samband med vederbörandes närings- eller yrkesverksamhet.[3] I direktiv 93/13 definieras således de avtal som omfattas av dess tillämpningsområde genom en hänvisning till *den egenskap i vilken avtalsparterna uppträder*.

19. Det bör även understrykas att det förevarande målet handlar om detta grundläggande rekvisit. Den hänskjutande domstolen har ställt frågan huruvida parterna till det aktuella låneavtalet ska anses vara konsumenter respektive näringsidkare i den mening som avses i direktiv 93/13 och huruvida direktivet således blir tillämpligt. Frågorna gäller därför uteslutande en bedömning enligt artikel 2 b och c i direktivet av i vilken egenskap makarna respektive EDF har agerat. Målet i denna domstol handlar däremot inte om en bedömning av huruvida det aktuella villkoret i låneavtalet var (o)skäligt. Det är en fråga angående en prövning i sak enligt artikel 3 i direktivet.

20. Med detta inledande klarläggande i åtanke kan en hel del vägledning för bedömningen erhållas genom domstolens omfattande rättspraxis.

21. För det första bygger tolkningen av direktivets tillämpningsområde med hjälp av begreppen konsument och näringsidkare på ett *funktionellt* kriterium. Detta innebär att begreppen näringsidkare och konsument ska tolkas mot bakgrund av huruvida ett avtal har ingåtts inom en verksamhet som har ”samband med” eller faller ”utanför” näring, yrke eller yrkesverksamhet.[4]

22. För det andra ska tolkningen göras *rent konkret*, med beaktande av i vilken egenskap parterna har agerat i samband med ett visst avtal. Det innebär att ställningen som konsument och näringsidkare inte är konstant: Samma person kan vara såväl det ena som det andra eller ingetdera beroende på den specifika avtalssituationen.[5] Såsom domstolen redan har slagit fast innebär detta att bedömningen med nödvändighet ska göras med hänsyn till omständigheterna i det aktuella fallet.[6]

3 Dom av den 30 maj 2013, Asbeek Brusse och de Man Garabito (C-488/11, EU:C:2013:341, punkt 30) och dom av den 15 januari 2015, Šiba (C-537/13, EU:C:2015:14, punkt 21).

4 Se, för ett liknande resonemang, dom av den 17 maj 2018, Karel de Grote – Hogeschool Katholieke Hogeschool Antwerpen VZW (C-147/16, EU:C:2018:320, punkt 55). Se även beslut av den 19 november 2015, Tarcău, (C-74/15, EU:C:2015:772, punkt 27), beslut av den 14 september 2016, Dumitraș (C-534/15, EU:C:2016:700, punkt 32) och beslut av den 27 april 2017, Bachman (C-535/16, EU:C:2017:321, ej publicerat, punkt 36).

5 Dom av den 3 september 2015, Costea (C-110/14, EU:C:2015:538, punkt 20).

6 Se, analogt, dom av den 4 oktober 2018, Kamenova (C-105/17, EU:C:2018:808, punkt 37). Se även dom av den 3 september 2015, Costea (C-110/14, EU:C:2015:538, punkterna 22 och 23).

23. För det tredje ska begreppen konsument och näringsidkare tolkas på ett *objektivt* sätt. Huruvida en person ska klassificeras som konsument eller näringsidkare i ett visst avtalsförhållande ska fastställas genom en objektiv allmän bedömning av det ovan formulerade funktionella kriteriet.[7] Sådana omständigheter som exempelvis att en avtalspart är oupplyst, befinner sig på en högre kunskapsnivå eller är bättre förberedd ska inte påverka bedömningen av huruvida avtalsparten – i den mening som avses i artikel 2 b och c i direktiv 93/13 – agerar för ändamål som har samband med vederbörandes näring eller yrke.[8]

24. Vad exakt är då kriteriet, med dessa allmänna anmärkningar i åtanke? Under förfarandet i domstolen har de parter som har inkommit med yttranden anfört en rad synpunkter som enligt min mening inte är helt relevanta för att avgöra i vilken egenskap respektive part ingick avtalet. Makarna har exempelvis anfört att EDF hade en *specialavdelning*. Detta skulle visa att EDF agerade som näringsidkare, eftersom företaget hade specialkunskaper och en för ändamålet avsedd organisation. Dessutom förde EDF *regelbundet* förhandlingar gällande avtal av detta slag. Den grekiska och den franska regeringen har även anfört att förekomsten av en specialiserad verksamhet inom EDF:s organisation visade att makarna var i ett *underläge* såvitt gällde information och förhandlingsförmåga. Båda regeringarna liksom kommissionen har åberopat domstolens avgöranden, enligt vilka följderna av *ojämlikhet mellan parterna* förstärks när ett avtal gäller en konsuments väsentliga behov. I det nu aktuella målet handlar det om förvärv av en bostad Ett sådant förvärv innefattar belopp som utgör en av de största utgiftsposterna i en konsuments budget, samtidigt som avtalet ur ett rättsligt perspektiv omfattas av komplexa nationella regler, som den enskilde vanligen är dåligt informerad om.[9]

25. Enligt min uppfattning kan det vara lämpligt att erinra om skillnaden mellan tre olika slags kriterier: i) kriterierna för att bestämma direktivets tillämpningsområde (i vilken egenskap parterna ingick ett avtal), ii) kriterierna för att bedöma avtalsvillkorens skälighet (huruvida ett visst avtalsvillkor är oskäligt) samt iii) de skäl som ligger till grund för tillkomsten av det skydd som föreskrivs i direktivet (vilka problem som behövde åtgärdas).

26. För att börja med punkt iii) bygger det bakomliggande syftet för det i direktiv 93/13 föreskrivna konsumentskyddet på att konsumenten, i förhållande till näringsidkaren, har ”en svagare ställning, eftersom *konsumenten måste anses* vara mindre informerad, ekonomiskt svagare och juridiskt mindre erfaren än sin avtalspart”.[10] Detta motsvarar den tanke som det skyddssystem som införs genom direktivet grundar sig på: det syftar till att inrätta ett skyddssystem på grundval av antagandet att ”konsumenten befinner sig i underläge i förhållande till näringsidkaren, i fråga om såväl förhandlingsposition som informationsnivå”.[11] Generellt medför detta ”att konsumenten godkänner villkor som näringsidkaren har utformat i förväg utan att kunna påverka villkorens innehåll”.[12]

27. Yttrandena i detta mål angående ojämlikheten mellan parterna och klagandenas underläge vad gäller informationsnivå och förhandlingsposition visar att de resultat som framkommit vid tillämpning av de ovan nämnda kriterierna överensstämmer med skyddssyftet i direktiv 93/13. Att EDF har en specialavdelning och regelbundet ingår avtal bekräftar det överläge som enligt direktivet anses föreligga för de personer som uppfyller det funktionella och objektiva rekvisitet gällande definitionen i artikel 2 c i direktivet.

7 Se, med avseende på begreppet konsument, dom av den 3 september 2015, Costea (C-110/14, EU:C:2015:538, punkt 21). Se även beslut av den 19 november 2015, Tarcău (C-74/15, EU:C:2015:772, punkt 27), beslut av den 14 september 2016, Dumitraș (C-534/15, EU:C:2016:700, punkt 36) och beslut av den 27 april 2017, Bachman, (C-535/16, ej publicerat, EU:C:2017:321, punkt 36).

8 Om så vore fallet, skulle konsumentskyddslagstiftning kunna ändras till att bli inte endast ett medel att skydda inkompetenta rättsavdelningar vid stora företag utan även ett svärd, varmed rättsligt skydd skulle undantas för konsumenter, som råkar vara bättre informerade och mera intelligenta än andra.

9 Dessa överväganden har sitt ursprung i dom av den 30 maj 2013, Asbeek Brusse och de Man Garabito (C-488/11, EU:C:2013:341, punkt 32).

10 Dom av den 4 oktober 2018, Kamenova (C-105/17, EU:C:2018:808, punkt 34). Kursiv tillagd.

11 Dom av den 30 maj 2013, Asbeek Brusse och de Man Garabito (C-488/11, EU:C:2013:341, punkt 31).

12 Dom av den 30 maj 2013, Asbeek Brusse och de Man Garabito (C-488/11, EU:C:2013:341, punkt 31).

28. Det bredare underliggande syftet är emellertid inte ett kriterium som måste vara uppfyllt i varje enskilt fall. Sådana omständigheter är inte heller *i sig* avgörande vid bedömningen av huruvida EDF har agerat som näringsidkare, det vill säga för ändamål som har samband med eller faller utanför företagets näring eller yrkesverksamhet.

29. Bestämningen av huruvida direktiv 93/13 är tillämpligt avgörs definitivt inte heller genom en bedömning av parternas ställning mot bakgrund av kunskap, specialisering och ekonomisk makt. Unionslagstiftarna har redan infogat överväganden av detta slag i lagstiftningen. Det har skett genom införande av en *generalisering*: De som agerar för ändamål som faller utanför sin näring eller sitt yrke befinner sig i regel i ett underläge vad gäller kunskaper och särskilt förhandlingsförmåga i sådana fall, där avtal har upprättats i förväg av näringsidkaren. De har nämligen i sådana situationer inte möjlighet att påverka avtalens innehåll. Den vida definitionen av såväl begreppet näringsidkare som begreppet konsument baseras på funktionella och objektiva kriterier och är en konsekvens av direktivets preventiva syfte. Det är emellertid inte en bestämmelse som definierar vem som å ena sidan är näringsidkare och å andra sidan konsument.

30. De kriterier som omfattas av punkt ii) handlar om huruvida det föreligger en betydande obalans vad gäller parternas rättigheter och skyldigheter enligt avtalet till nackdel för konsumenten, och även om eventuell förekomst av något av de avtalsvillkor som förtecknas i bilagan till direktiv 93/13. Dessa frågor gäller bedömningen i sak av huruvida avtalet är skäligt. De handlar förvisso inte direkt om i vilken egenskap respektive part ingick avtal.

31. De återstående avgörande kriterierna avseende bestämning av huruvida det föreligger ett konsumentavtal eller inte är således, såsom angavs ovan under i), helt enkelt två kumulativa villkor. [13] Dessa gäller a) huruvida det föreligger ett avtal och b) huruvida detta har ingåtts av den ena parten för ändamål som *faller utanför* denna parts näring eller yrke (konsumenten) och av den andra parten *för ändamål som har samband* med denna andra parts näring eller yrkesverksamhet (näringsidkaren).

32. Bedömningen av huruvida en person handlar för ändamål som har samband med dennes näring, yrkesverksamhet eller yrke kräver att samtliga relevanta fakta och omständigheter fastställs. [14] Domstolen har nyligen i domen i målet Kamenova angivit ett antal kriterier för att avgöra huruvida en *fysisk* person som säljer varor på internet ska anses som näringsidkare i den betydelse som avses i direktiv 2005/29 och direktiv 2011/83. [15] Domstolen har listat inte mindre än nio kriterier. Kriterierna, som avser exempelvis organisationsform, avsikt att göra vinst, expertis samt verksamhetens regelbundenhet ingår bland de utmärkande (men varken uteslutande eller uttömmande) kriterierna för att bestämma huruvida en person ska anses vara en näringsidkare. Detta begrepp definieras i nämnda direktiv på liknande sätt som begreppet näringsidkare i direktiv 93/13. [16]

13 Beträffande tillämpningsområdet för direktiv 93/13 gäller, såvitt avser tolkning av olika uttryck i ett avtal, följande: ”Såsom framgår av artiklarna 1.1 och 3.1 är direktiv 93/13 tillämpligt på ’sådana avtal som sluts mellan en näringsidkare och en konsument’ och ’som inte har varit föremål för individuell behandling’” (dom den 15 januari 2015, Šiba (C-537/13, EU:C:2015:14, punkt 19) och dom av den 17 maj 2018, Karel de Grote – Hogeschool Katholieke Hogeschool Antwerpen VZW(C-147/16, EU:C:2018:320, punkt 45)). Det kan emellertid diskuteras huruvida villkoret att ett villkor inte har förhandlats individuellt utgör ett tredje villkor för tillämplighet av direktivet *i dess helhet* och alla bestämmelser i detta direktiv eller om det snarare är ett *specifikt* villkor för tillämplighet och bedömning (i sak) enligt artikel 3 i direktivet.

14 Se, analogt, dom av den 4 oktober 2018, Kamenova (C-105/17, EU:C:2018:808, punkt 37).

15 Artikel 2 b) i Europaparlamentets och rådets direktiv av den 11 maj 2005 om otillbörliga affärsmetoder som tillämpas av näringsidkare gentemot konsumenter på den inre marknaden och om ändring av rådets direktiv 84/450/EEG, och Europaparlamentets och rådets direktiv 97/7/EG, 98/27/EG och 2002/65/EG samt Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 2006/2004 (direktivet om oskälig kommersiell praxis) (EUT L 149, 2005, s. 22), artikel 2.2) i Europaparlamentets och rådets direktiv av den 25 oktober 2011 om konsumenträttigheter och om ändring av rådets direktiv 93/13/EEG och Europaparlamentets och rådets direktiv 1999/44/EG och om upphävande av rådets direktiv 85/577/EEG och Europaparlamentets och rådets direktiv 97/7/EG (EUT L 304, 2011, s. 64).

16 S, dom av den 4 oktober 2018, Kamenova (C-105/17, EU:C:2018:808, punkterna 38 och 39). Se även generaladvokaten Szpunars förslag till avgörande i målet Kamenova (C-105/17, EU:C:2018:378, punkterna 50–52).

33. Det bör kanske, såsom domstolen gjorde i den punkt som angavs före denna lista, påpekas att dessa kriterier kan vara användbara för att bedöma i vilken egenskap eller roll en fysisk person agerar på den (fortfarande ganska nya) online-marknaden. Listan bör dock inte förstås som ett slags checklista som måste kontrolleras.

34. Det nu aktuella målet är emellertid något annorlunda, eftersom det gäller en *juridisk* person, som faktiskt agerade för ändamål som hade samband med företagets näring. Jag kommer att behandla denna fråga nedan i avsnitt B. I en sådan situation kan de ovan angivna kriterierna eventuellt ha bevisvärde, men de är förvisso inte avgörande. Brist på expertis, specialisering och organisation utesluter inte med nödvändighet status som ”näringsidkare”.[17] Detsamma gäller med avseende på hur ofta och hur regelbundet avtal av detta slag ingås. Det kan även vara i viss mån relevant att ställa frågan hur stor (om ens någon) vinst som uppkommer vid ett avtal. Det finns å ena sidan transaktioner vid vilka en omedelbar vinst inte eftersträvas. Å andra sidan innebär detta inte att avtalen på längre sikt skulle sakna sådant syfte.

35. Jag ska nu behandla dessa frågeställningar såvitt avser förhållandena i det nu aktuella målet.

B. Huruvida EDF är näringsidkare

36. Samtliga de parter som har yttrat sig har, med undantag för EDF, ansett att EDF i samband med det nu aktuella avtalet har handlat som näringsidkare i den betydelse som avses i direktiv 93/13.

37. EDF har vidhållit att företaget inte har ställning som näringsidkare med avseende på låneavtalet. Företaget ingick inte detta avtal i yrkesmässig egenskap. Att bevilja lån ryms inte inom företagets verksamhetsområde. EDF är inte en bank. Företaget beviljar endast lån till sina arbetstagare som ett led i sin personalpolitik.

38. Detta argument bygger på tre förutsättningar: 1) låneavtalet faller inte inom ramen för EDF:s yrkesmässiga verksamhet, 2) avtalet är knutet till ett anställningsavtal och 3) avtalet ingår som ett led i EDF:s personalpolitik för arbetstagare. Jag ska i denna del behandla dessa tre förutsättningar i turordning.

1. Omfattningen av en näringsidkares yrkesmässiga verksamhet

39. Enligt EDF:s uppfattning kan en person anses som näringsidkare endast inom det specifika verksamhetsområde där vederbörande bedriver yrkesmässig verksamhet. EDF:s verksamhet består i produktion och leverans av energi. Företaget kan därför inte anses vara yrkesmässigt vid beviljande av lån. EDF har vidare anfört att den omständigheten att företaget har ett lunchrum för sina arbetstagare inte gör det till en näringsidkare inom restaurangbranschen.

40. En sådan tolkning av begreppet näringsidkare framstår som mycket restriktiv. Den skulle i själva verket innebära att byta ut den nuvarande ordalydelsen i artikel 2 c i direktiv 93/13, nämligen ”handlar *för ändamål* som har samband med hans näring eller yrkesverksamhet” mot en ordalydelse i linje med ”handlar uteslutande inom sin yrkesmässiga verksamhet”. Jag finner inte stöd för en sådan tolkning vare sig i direktivets ordalydelse, sammanhang eller syfte eller i domstolens omfattande rättspraxis.

17 Se ovan punkt 23 och fotnot 8.

41. Jag börjar med rättspraxis. Domstolen har redan slagit fast att verksamheter som kompletterar eller är underordnade den huvudsakliga verksamheten kan anses ingå i begreppet näring eller yrkesverksamhet. I domen i målet Karel de Grote bekräftades att verksamheter som kompletterar eller är underordnade den huvudsakliga verksamheten i sig kan anses ingå i den näring eller yrkesverksamhet som definierar ställningen som näringsidkare. Domstolen uttalade i den domen att en läroanstalt handlade i egenskap av näringsidkare i den mening som avses i direktiv 93/13 när den erbjöd studenter förmånliga lån, trots att dessa tjänster uppenbart inte omfattades av dess huvudsakliga (undervisnings)verksamhet. [18]

42. Trots det faktum att läroanstalten – i likhet med företaget i det nu aktuella målet – inte var en bank eller ett kreditinstitut, fann domstolen att läroanstaltens erbjudande till studenterna om lån med räntefri amortering omfattades av direktivets tillämpningsområde. Det kan därför anses att förmånerna i målet Karel de Grote tillhandahölls för att direkt bekosta läroanstaltens huvudsakliga verksamhet (förmånerna beviljades för att finansiera en studieresa). Följande kan således sägas avseende närheten mellan de två tjänsterna: Medan utbildningsanstalten i målet Karel de Grote lånade ut pengar till en student så att hon kunde betala tillbaka lånet direkt till institutionen, ”självfinansierade” EDF inte sin huvudsakliga verksamhet indirekt. Företaget lånade endast ut pengar till en arbetstagare och hans maka för att de skulle kunna köpa en bostad av tredje man.

43. Jag anser emellertid inte att denna analys ska föranleda att det aktuella hypotekslånet bedöms som ”alltför tillfälligt” eller ”alltför udda” och leda till att direktivet inte ska anses tillämpligt. I likhet med omständigheterna i domen i målet Karel de Grote utgör låneavtalet ett komplement till EDF:s huvudsakliga verksamhet, men på ett annorlunda sätt. Låneavtalet är utan tvekan en del av företagets personalvård, vilket EDF också har bekräftat. Hur ädel och lovvärd en sådan personalvård än är, finns det nog ändå fog för att anta att personalvård i ett rationellt fungerande företag inte enbart är en fråga om välgörenhet. Den har, eventuellt tillsammans med andra personalförmåner, som syfte att attrahera och behålla en kvalificerad och skicklig arbetskraft. Det är i denna mening som sådana låneavtal är kompletterande och underordnade en framgångsrik företagsverksamhet.

44. Förutom denna logik, som redan förekommer i rättspraxis, bör det även tilläggas att ordalydelsen i artikel 2 c i direktivet tyder på att unionslagstiftarna avsåg att ge begreppet näringsidkare en vid definition. [19]

45. För det första definieras en ”näringsidkare” som ”*en fysisk eller juridisk person* som i samband med avtal som omfattas av detta direktiv handlar för ändamål som har samband med hans näring eller yrkesverksamhet, oavsett om den är offentlig eller privat” [20] Vid enbart en bokstavstolkning är det svårt att hävda att EDF – när det aktuella avtalet ingicks – inte agerade för ändamål som hade *samband med* företagets näring eller yrkesverksamhet i den ovan redovisade betydelsen. Den terminologi som används i andra språkversioner (ibland med användning av uttrycket ”inom ramen för” i stället för ”i samband med”) är lika vitt utformad. [21] Dessutom är det ingenting i denna text som tyder på att begreppet ”näring eller yrkesverksamhet” omfattar endast de verksamheter som utförs inom det område där en person eller enhet har en specifik yrkesverksamhet.

18 Dom av den 17 maj 2018, Karel de Grote – Hogeschool Katholieke Hogeschool Antwerpen VZW(C-147/16, EU:C:2018:320, punkterna 57 och 58).

19 Dom av den 17 maj 2018, Karel de Grote – Hogeschool Katholieke Hogeschool Antwerpen VZW(C-147/16, EU:C:2018:320, punkt 48).

20 Min kursivering.

21 På franska ”dans le cadre de son activité professionnelle”, på tyska ”im Rahmen ihrer gewerblichen oder beruflichen Tätigkeit”, på italienska ”nel quadro della sua attività professionale”, på portugisiska ”no âmbito da sua actividade profissional”, på spanska ”dentro del marco de su actividad profesional”, på tyska ”in het kader van zijn … beroepsactiviteit” och på tjeckiska, ’jedná pro účely související s její obchodní nebo výrobní činnosti’.

46. Det är, för det andra, inte utan syfte som artikel 2 c innehåller en vid definition av begreppet näringsidkare.[22] Unionslagstiftarens avsiktligt vida definition har samband med direktivets övergripande syfte att skydda konsumenten såsom den svagare parten. Ett krav på förekomsten av ett särskilt avtal för att falla inom ”ramen för yrkesmässig verksamhet” skulle innebära tillkomsten av ett oskrivet rekvisit i artikel 2 c och begränsa omfattningen av det skydd som föreskrivs i direktivet.

47. Även om, för det tredje, ett sådant rekvisit (nämligen att ett avtal ska omfattas av en ekonomisk aktörs yrkesmässiga verksamhet för att denna aktör ska anses som näringsidkare) infogades i artikel 2 c av domstolen, vilket inte är fallet, skulle resultatet bli tvivelaktigt i fråga om förutsägbarheten för konsumenten.

48. Å ena sidan skulle den (snarast intuitiva) ståndpunkt, som EDF tycks förespråka, innebära att ”yrkesmässig verksamhet” länkades samman med det centrala och naturliga området för den verksamhet som bedrivs av en yrkesperson. En sådan lösning skulle trots det innebära att frågan angående tillämpningsområdet för direktiv93/13 avgjordes på grundval av den ena avtalspartens uppgifter (eller till och med åsikt) om det gemensamma eller yrkesmässiga syftet. Det skulle innebära en risk för att det i direktivet förskrivna skyddet blev ett skydd mot vad näringsidkare påstår att de gör och inte mot vad de faktiskt gör.[23]

49. Ett mera objektivt sätt att avgränsa området för yrkesmässig verksamhet med stöd av exempelvis ett bolags registrerade näringsverksamhet skulle å andra sidan inte heller överensstämma med syftena med direktiv 93/13. Om direktivets tillämpningsområde bestämdes på grundval av tillstånd eller register beträffande näringsverksamhet enligt nationell rätt, skulle detta i själva verket tvinga konsumenter att varje gång de önskade köpa en vara kontrollera att den andra parten faktiskt undertecknade avtalet inom ramen för sin verksamhet.[24] Det skulle leda till olika synsätt beträffande reglerade och icke reglerade yrken. Det skulle möjligen även kunna leda till ganska olika resultat i de olika medlemsstaterna, eftersom det där visar sig finnas en hel del skillnader beträffande skyldigheten att på nationell nivå klart slå fast och precisera det registrerade företagets exakta verksamhet. Dessutom – och kanske framför allt – kan jag inte se något skäl till varför den omständigheten, att en ekonomisk aktör (regelbundet eller oregelbundet) har ingått avtal utanför ramen för sin registrerade verksamhet, skulle leda till att konsumenter i det speciella sammanhanget gick miste om skydd enligt direktivet.

50. Sammanfattningsvis ska den omständigheten att ett avtal har ingåtts på ett område, som inte omfattas av den juridiska personens yrkesmässiga verksamhet, inte utgöra hinder för dess status som näringsidkare, om någon vid ingåendet av ett sådant avtal har handlat för ändamål *som har samband med* dennes näring eller yrkesverksamhet.

51. Jag medger villigt att detta för juridiska personer verkligen är en vid tolkning, särskilt som den även innefattar verksamhet som är av tillfällig, förberedande eller underordnad karaktär i förhållande till företagets huvudsakliga näringsverksamhet. Jag anser dock, främst av två skäl, att ett sådant resultat i praktiken inte är problematiskt. Det följer för det första av ordalydelsen i och syftet med

22 Se, för ett liknande resonemang, dom av den 17 maj 2018, Karel de Grote – Hogeschool Katholieke Hogeschool Antwerpen VZW(C-147/16, EU:C:2018:320, punkterna 48–50).

23 Det bör tilläggas att frågan om juridiska personer, som agerar utanför sitt vanliga verksamhetsområde, inte är ny i konsumenträtten. En rad medlemsstater har infört strängare skyddsbestämmelser och utvidgat definitionen av konsument till att gälla juridiska personer när de agerar utanför sitt vanliga verksamhetsområde. (Se M. Ebers, ”The notion of ’consumer’” i H. Schulte-Nölke, C. Twigg-Flesner, M. Ebers (Eds.) *EC Consumer Law Compendium: The Consumer Acquis and its transposition in the Member States* Sellier European Law Publishers, 2008, s. 454–464). Definitionen av konsument i direktiv 93/13 omfattar endast fysiska personer (dom av den 22 november 2001, Cape and Idealservice MN RE, (C-541/99 och C-542/99, EU:C:2001:625, punkt 17)). Medlemsstater kan emellertid anta strängare skyddsregler och utvidga skyddet till områden som inte omfattas av direktivet, t.ex. skydd av yrkespersoner (se, analogt, dom av den 14 mars 1991, Di Pinto (C-361/89, EU:C:1991:118, punkterna 21–23)). Den omständigheten att minimumharmonisering enligt artikel 8 i direktivet skulle kunna medge en vidare definition av begreppet konsument i medlemsstaterna innebär inte att det härigenom skulle bli möjligt att göra definitionen av näringsidkare snävare. Det strider mot direktivets syfte, eftersom den i direktivet garanterade minimumstandarden då skulle sänkas.

24 I likhet med vad jag anförde i mitt förslag till avgörande i målet Nemec, (C-256/15, EU:C:2016:619, punkt 90).

direktiv 93/13, att en juridisk person och särskilt ett företag helt enkelt är annorlunda än en fysisk person. De flesta verksamheter som en juridisk person bedriver handlar på ett eller annat sätt om näring. För det andra bör det återigen erinras om att det aktuella målet enbart handlar om vardera partens status vid ett konsumentavtal och således om direktivets tillämplighet. Även om avtalet omfattas av direktivets tillämpningsområde, återstår således att bedöma huruvida en viss särskild punkt i avtalet ska anses skälig.

2. Avtal hänförliga till anställning

52. Bortsett från att EDF:s huvudsakliga verksamhet inte består i att ingå låneavtal och att ingående av sådana avtal är en verksamhet som faller utanför företagets yrkesmässiga verksamhet, återstår det faktum att låneavtalet ingicks med en *arbetstagare* vid EDF. Ska en fysisk eller en juridisk person anses som näringsidkare i den mening som avses i direktiv 93/13, när vederbörande tillhandahåller tjänster eller varor till sina arbetstagare?

53. Det var i detta sammanhang som deltagarna i den muntliga förhandlingen diskuterade innebörden i det tionde skälet i direktiv 93/13.[25] I detta skäl sägs för det första att konsumenterna kan skyddas bättre genom att enhetliga regler antas i fråga om oskäliga villkor. ”Dessa regler bör gälla *alla* avtal som sluts mellan näringsidkare och konsumenter”.[26] Vidare sägs: ”Detta direktiv skall därför inte göras tillämpligt på *bland annat* anställningsavtal …”. Detta skäl ger således intryck av att det finns ett undantag (avseende sakfrågor) från direktivets tillämplighetsområde.[27]

54. Jag anser emellertid inte att så är fallet.

55. För det första har skäl i en unionsrättsakt i princip inte rättsligt bindande verkan. Ett skäl kan således inte utgöra grund för att göra undantag från de faktiska (gällande och bindande) bestämmelserna i direktivet.[28] Det tionde skälet, liksom vilket annat skäl som helst, kan bidra till att underlätta tolkningen av en ”matchande” gällande bestämmelse i direktivet, men det kan inte i sig användas som underlag för att göra undantag från eller begränsa direktivets tillämpningsområde.

56. För det andra är jag enig med kommissionen om att den faktiska innebörden av det tionde skälet inte är att från direktivets tillämpningsområde undanta avtal som annars skulle omfattas av detta. Direktiv 93/13 innehåller inte någon förteckning över ”sakfrågor” som är undantagna från direktivets tillämpningsområde. Det tionde skälet illustrerar endast vilken sorts avtal som inte ingås i konsumentrelationer, eftersom parterna vid sådana avtal inte agerar som vare sig konsumenter eller näringsidkare i den mening som avses i direktivet. På det sättet innehåller det tionde skälet tolkat tillsammans med artikel 2 b och c i direktivet belysande exempel på olika slags rättsliga transaktioner som inte omfattas av direktivet.[29]

57. Det är fallet beträffande anställningsavtal, varigenom en person, en arbetstagare, ställer sina tjänster till förfogande under ledning av en annan, arbetsgivaren, för en viss tidsperiod mot utbyte av ersättning. Ett sådant anställningsavtal (eller till och med en rad anställningsavtal) etablerar eller upphäver de rättigheter och förpliktelser som ingår i en relation mellan arbetsgivare och arbetstagare.

25 Återgivet i sin helhet i punkt 4 ovan.

26 Min kursivering.

27 Detta kan ha föranlett domstolen att hänvisa till exemplen i tionde skälet som ”undantag” i beslut av den 14 september 2016, Dumitraş (C-534/15, EU:C:2016:700, punkt 27): (”Med förbehåll för de undantag som anges i tionde skälet i direktiv 93/13 saknar föremålet för direktivet således relevans för att bestämma tillämpningsområdet för detta direktiv.”) Detta mål gällde emellertid inte tolkningen av något av de exempel som återfinns i det tionde skälet.

28 Se, för ett liknande resonemang, dom av den 19 november 1998, Nilsson m.fl. (C-162/97, EU:C:1998:554, punkt 54).

29 På detta sätt förklaras även logiskt de inledande orden före uppräkningen: ”Detta direktiv ska inte göras tillämpligt på bland annat”. Att ha en öppen förteckning över (materiella) undantag skulle endast vara belysande och kunna utvidgas godtyckligt (utan att det förelåg något kriterium för att införa ytterligare undantag). En sådan förteckning skulle innebära en ganska överraskande lagstiftningsteknik.

58. Alla som har inkommit med yttranden i det aktuella målet har varit eniga om att låneavtalet inte utgör ett sådant anställningsavtal.[30] Låneavtalet reglerar inte något anställningsförhållande och handlar inte heller om anställningsvillkor. Det ingår inte heller i några delar som normalt har samband med eller som måste tillhöra ett anställningsavtal.

59. EDF har visserligen medgivit att det aktuella avtalet inte är ett anställningsavtal, men trots det vidhållit att direktivet inte är tillämpligt i det nu aktuella målet, eftersom låneavtalet i fråga är ett avtal som har ingåtts *i samband med* ett anställningsavtal och innehåller fördelaktiga villkor för arbetstagaren.

60. Den omständigheten att möjligheten att ingå det aktuella låneavtalet var förbehållen arbetstagare utgör, enligt min mening, inte hinder mot bedömningen att EDF vid avtalets ingående agerade som näringsidkare i den mening som avses i direktivet. Det avgörande kriteriet är, som ovan anförts, i vilken egenskap vardera parten ingick avtalet, inte skälet eller motivet för att göra det. Att vissa typer av konsumentavtal är förbehållna vissa konsumentgrupper medför inte heller att konsumenterna förlorar sin ställning som konsumenter.

61. Att godta EDF:s argument skulle innebära att varje avtal som ingicks mellan en arbetsgivare och en arbetstagare angående en förmån eller ett privilegium skulle undantas från tillämpningsområdet för direktiv 93/13. Skulle direktivet således inte gälla i det fall, då en arbetstagare i en bilfabrik köper ett fordon av sin arbetsgivare, av den enda anledningen att denna person, liksom alla andra arbetstagare i fabriken, får rabatt på inköpspriset? Även EDF medgav vid den muntliga förhandlingen att så inte kunde vara fallet. Skillnaden jämfört med det nu aktuella målet var, enligt EDF:s mening, att det nämnda exemplet gällde ett avtal som ingicks inom för det område som omfattades av biltillverkarens ”yrkesmässiga verksamhet”. Om begreppet näringsidkare emellertid – såsom anfördes i det tidigare avsnittet i detta förslag till avgörande – inte är avhängigt huruvida ett visst avtal faller utanför en persons yrkesmässiga verksamhetsområde, förstår jag inte varför detta skulle ha betydelse när avtalsparterna råkar vara en arbetsgivare och en arbetstagare.

62. Det bör tilläggas, att en (möjligen annorlunda) skattemässig behandling av arbetstagarens ”fördel”, enligt min mening, inte påverkar innebörden av det avtalsförhållande som avses i direktivet. Ekonomiska förmåner, som beviljas arbetstagare, kan enligt nationell lagstiftning anses utgöra inkomst av tjänst (och ska följaktligen ingå i beskattningsunderlaget). Denna omständighet förvandlar dock inte ett avtal om hypotekslån till ett avtal om anställning, som faller utanför direktivets tillämpningsområde.

63. Om slutligen enbart det faktum att tjänsten tillhandahålls av konsumentens arbetsgivare med nödvändighet skulle leda till att ett visst avtal undantogs från direktivets tillämpningsområde, skulle arbetstagare hamna i en ganska osäker ställning som konsumenter. De skulle genom fördelaktiga erbjudanden lockas att med sina arbetsgivare ingå avtal om tjänster och köp av varor, vilka tillhandahölls av deras arbetsgivare på områden där de normalt skulle vända sig till andra leverantörer på marknaden. En ”dold kostnad” skulle emellertid vara en total förlust av konsumentskydd. Omfattningen av konsumentskyddet skulle då bero på huruvida arbetsgivaren erbjuder en sådan tjänst internt eller genom andra tjänsteleverantörer.

64. Att ett avtal, som *inte är ett anställningsavtal*, har ingåtts mellan en arbetsgivare och en arbetstagare har följaktligen inte någon betydelse vid kategoriseringen av avtalsparterna som konsumenter eller näringsidkare.

30 Eller såsom den engelska ordalydelsen är utformad: ”contract relating to employment”. På grund av de skäl, som anges i detta avsnitt av mitt förslag till avgörande, är emellertid de språkliga argumenten för att nämnda uttryck skulle avse varje avtal, som ingicks *på grund av* ett anställningsförhållande, helt enkelt inte godtagbara. Det bör även tilläggas att andra språkliga versioner än den engelska innehåller ett mycket snävare begrepp än ”contracts relating to employment”, nämligen: ”Arbeitsverträge”, ”contrats de travail”, ”contratti di lavoro”, ”contratos de trabajo”, ”arbeidsovereenkomsten”, ”contratos de trabalho”, ”pracovní smlouvy”, ”umów o pracę” m.fl.

3. Avtal som ingås inom ramen för en arbetsgivares personalpolitik

65. Slutligen har EDF även anfört att det aktuella låneavtalet är en del av företagets personalpolitik. Vid beviljande av sådana lån eftersträvar EDF inte att göra vinst för egen del utan endast att underlätta för sina arbetstagare att på fördelaktiga villkor förvärva en egen bostad.

66. Jag anser att även denna omständighet är irrelevant vid bedömningen av huruvida en avtalspart ska klassificeras som näringsidkare i den mening som avses i direktivet.

67. Huruvida verksamheten har allmän eller privat karaktär liksom den omständigheten att den bedrivs i allmänt intresse eller i vinstsyfte saknar avgörande betydelse, vilket makarna med rätta har påpekat.

68. Av betydelse är för det första, såsom domstolen har uttalat, att artikel 2 c i direktiv 93/13 omfattar avtal som har ingåtts utan vinstintresse. Domstolen fann i domen i målet Karel de Grote att direktivet var tillämpligt på ett erbjudande om räntefria amorteringar.[31]

69. För det andra föreskrivs i allmänna termer i direktivet att ”den offentliga eller privata karaktären av en näringsidkares verksamhet eller en näringsidkares särskilda uppdrag … inte [kan] vara avgörande för frågan om direktivets tillämplighet i sig”.[32] Domstolen har i detta sammanhang uttalat att begreppet näringsidkare i direktiv 2005/29, som definieras på samma sätt som begreppet näringsidkare i direktiv 93/13, omfattar ett offentligrättsligt organ med ansvar för ett uppdrag av allmänt intresse såsom att administrera ett lagstadgat sjukförsäkringssystem.[33] Det är inte troligt att ett sådant uppdrag bedrivs i vinstsyfte.

70. För det tredje bör det under alla omständigheter hållas i minnet att det i förevarande mål aktuella låneavtalet inte var räntefritt. Ränta skulle enligt avtalet betalas till EDF. Räntesatsen för arbetstagare var dock mera förmånlig än gällande räntesats på den öppna marknaden.

71. Det saknar sammanfattningsvis relevans att det ifrågavarande låneavtalet ingicks som en del i företagets plan för att förenkla förvärv av en egen bostad.

72. Med detta sagt vill jag endast understryka vad jag ovan har anfört i punkt 19 i detta förslag till avgörande, nämligen att målet inte handlar om en bedömning av (o)skäligheten i det aktuella avtalsvillkoret. Den bedömningen ankommer på den nationella domstolen, som har att beakta vilken typ av tjänst som omfattas av avtalet med hänsyn till samtliga vid avtalets ingående föreliggande omständigheter.[34] Även om sociala hänsyn och/eller ekonomisk vinst (som förmodligen inte har uppkommit) knappast är relevanta vid bedömningen av i vilken egenskap parterna ingick avtalet, är det möjligt att dessa omständigheter kan vara relevanta vid bedömningen av styrkeförhållandet mellan parternas rättigheter och skyldigheter enligt detta avtal.

4. Slutsats i denna del

73. EDF är en juridisk person som har bildats i syfte att producera och tillhandahålla elektricitet. I sin näringsverksamhet tillämpar företaget en personalpolitik vars syfte är att attrahera och behålla arbetstagare genom att erbjuda dem vissa fördelar och anställningsförmåner. En av dessa är en särskild ordning, enligt vilken EDF ingår låneavtal med arbetstagare för att göra det möjligt för dem att köpa en

31 Se för ett likande resonemang, dom av den 17 maj 2018, Karel de Grote (C-147/16, EU:C:2018:320, punkt 51).

32 Dom av den 15 januari 2015, Šiba (C-537/13, EU:C:2015:14, punkt 28).

33 Dom av den 3 oktober 2013, Zentrale zur Bekämpfung unlauteren Wettbewerbs (C-59/12, EU:C:2013:634, punkt 41).

34 Dom av den 15 januari 2015, Šiba (C-537/13, EU:C:2015:14, punkt 33 och där angiven rättspraxis).

bostad. Av de skäl som angivits i föregående punkter i detta avsnitt ska EDF, vid ingående av låneavtal med sina arbetstagare, anses agera för ändamål som har samband med företagets näring. Företaget ska därför i detta sammanhang anses som näringsidkare i den mening som avses i artikel 2 c i direktiv 93/13.

74. Det föreligger i detta mål ytterligare omständigheter som bekräftar denna slutsats.[35] EDF har en specialiserad organisationsstruktur. Företaget har en särskild avdelning, vars uppgift är att bevilja lån till arbetstagare. Vidare tycks företaget regelbundet ingå låneavtal med sina arbetstagare. EDF:s låneverksamhet omfattades uppenbart av den nationella lagstiftningen om tillhandahållande av information och skydd,[36] vilken föregick den nationella lagstiftningen om konsumentskydd. Låneavtalen var inte heller räntefria.

75. Att det nu aktuella låneavtalet inte ryms inom det vanliga området för EDF:s yrkesmässiga verksamhet, att det har ingåtts mellan EDF och en av dess arbetstagare samt att det utgör en del i företagets personalpolitik påverkar enligt min mening inte bedömningen av egenskapen som näringsidkare i den mening som avses i direktivet.

C. Huruvida makarna är konsumenter

76. I förevarande mål ingick Henri Pouvin låneavtalet med EDF i syfte att köpa en bostad. Såsom visats ovan i avsnitt B.2 är detta inte ett avtal som hänför sig till anställning. Det är ingen tvekan om att låneavtalet ingicks för ändamål som föll utanför Henri Pouvins näring och yrke. Ingen av de parter, som har yttrat sig i målet, har ansett att han kan ha handlat för ändamål som har samband med hans näring eller yrke.

77. Henri Pouvin ska därför beträffande det låneavtal som ingicks med EDF anses som konsument i den mening som avses i artikel 2 b i direktiv 93/13.

78. Samma ställningstagande ska i än högre grad göras beträffande Marie Dijoux, som aldrig var knuten till EDF i någon annan egenskap än som låntagare i ett låneavtal som ingicks i syfte att köpa en bostad.

V. Förslag till avgörande

79. Jag föreslår mot bakgrund av ovan angivna överväganden att domstolen besvarar de frågor som har ställts av Cour de cassation (Högsta domstolen, Frankrike) på följande sätt:

– Artikel 2 c i rådets direktiv 93/13/EEG av den 5 april 1993 om oskäliga villkor i konsumentavtal ska tolkas på så sätt att ett företag som EDF agerar som näringsidkare när det beviljar en av sina arbetstagare och dennes maka ett hypotekslån enligt en plan för att förenkla förvärv av bostad och ett sådant lån endast kan beviljas företagets arbetstagare.

– Artikel 2 b i direktiv 93/13 ska tolkas på så sätt att en arbetstagare i ett företag och makan till en sådan arbetstagare, vilka ingår ett låneavtal med det företag som är arbetsgivare för köp av en bostad, agerar som konsumenter.

35 I den betydelse som redovisades ovan i punkterna 32–34.

36 Lag nr 79–596 av den 13 juli 1979 om tillhandahållande av information och skydd för låntagare inom bostadssektorn.